

บทที่ 5

การอภิปรายผลการวิจัย

บทนี้จะกล่าวถึง สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งจะได้อีกกล่าวเป็นลำดับดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการคือ
  - 1.1 เพื่อศึกษาปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
  - 1.2 เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอ ที่มีความแตกต่างกันในด้านวุฒิ ประสบการณ์ และขนาดของอำเภอ
  - 1.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3
2. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นศึกษานิเทศก์อำเภอที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ในปีการศึกษา 2535 จำนวน 200 คน
3. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ
  - ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ
  - ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 35 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เพื่อทราบข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบการนิเทศการศึกษา และเสนอรูปแบบการนิเทศการศึกษาที่เห็นว่าเหมาะสม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน โดยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถึงผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง เพื่อขออนุญาตใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลกับศึกษานิเทศก์อำเภอ ซึ่งปรากฏว่าแบบสอบถามส่งไป 200 ชุด ได้รับคืนมาจำนวน 200 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 และเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลตอนที่ 1 หาค่าร้อยละ และข้อมูลตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบการนิเทศการศึกษาในตอนี่ 3 โดยจัดลำดับความถี่แยกเป็นตอน ๆ

6. ผลการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการเปรียบเทียบและผลการรวบรวมความคิดเห็นดังต่อไปนี้

6.1 รายละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพในด้านต่าง ๆ ของศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 3 มีดังต่อไปนี้

6.1.1 วุฒิทางการศึกษา ปรากฏว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 3 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 88.50 และมีวุฒิสองสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 11.50

6.1.2 ประสบการณ์ในการเป็นศึกษานิเทศก์อำเภอ พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีประสบการณ์ในการเป็นศึกษานิเทศก์อำเภอต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00 และมีประสบการณ์ในการเป็นศึกษานิเทศก์อำเภอ ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จำนวนถึง 162 คน หรือร้อยละ 81.00

6.1.3 ขนาดของอำเภอที่ปฏิบัติ พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอที่ปฏิบัติงานในอำเภอขนาดเล็กหรือกิ่งอำเภอ มีจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 และปฏิบัติงานในอำเภอบนขนาดกลาง มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 และปฏิบัติงานในอำเภอบนขนาดใหญ่ มีจำนวนมากที่สุดคือ 101 คน คิดเป็นร้อยละ 50.50

6.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 พบว่า ระดับปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.99$ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็ปรากฏผลดังนี้

6.2.1 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$)

6.2.2 ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.00$)

6.2.3 ด้านการประเมินผลและรายงานผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$)

6.2.4 ด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.91$)

6.2.5 ด้านการปฏิบัติการนิเทศ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.89$)

6.3 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ที่มีความแตกต่างกันในด้านวุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของอำเภอที่ปฏิบัติงาน ปรากฏผลวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

6.3.1 ผลการวิเคราะห์เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ที่มีความแตกต่างกันในด้านวุฒิทางการศึกษา คือ ปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี พบว่า

ในภาพรวมมีปัญหาไม่แตกต่างกัน คืออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.98$ และ 3.05) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีวุฒิปริญญาตรี และวุฒิสองกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหามากที่สุดในด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ อยู่ในระดับเดียวกัน ($\bar{x} = 3.17$ และ $\bar{x} = 3.40$) และศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีวุฒิปริญญาตรี มีปัญหาน้อยที่สุด ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ($\bar{x} = 2.89$) ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีวุฒิสองกว่าปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหาน้อยที่สุด ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ($\bar{x} = 2.89$)

6.3.2 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ที่มีความแตกต่างกันในด้านประสบการณ์ในการทำงานคือ ประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 5 ปี และตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป พบว่า ในภาพรวมมีระดับปัญหาไม่แตกต่างกัน คืออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.00$ และ 2.99) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 5 ปี และ 5 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหามากที่สุดในด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ($\bar{x} = 3.13$ และ $\bar{x} = 3.21$) และค่าเฉลี่ยระดับของปัญหาน้อยที่สุดด้านการปฏิบัติการนิเทศ ($\bar{x} = 2.88$ และ $\bar{x} = 2.75$) เช่นเดียวกัน

6.3.3 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ที่มีความแตกต่างในด้านขนาดของอำเภอที่ปฏิบัติงานคือ อำเภอขนาดเล็กหรือกิ่งอำเภอ กับอำเภอขนาดกลางและอำเภอขนาดใหญ่พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันคือ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.04$, 3.02 และ 2.95) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอที่ปฏิบัติงานในอำเภอขนาดเล็กหรือกิ่งอำเภอ อำเภอขนาดกลาง และอำเภอขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหามากที่สุดในด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ

($\bar{X} = 3.40$, $\bar{X} = 3.27$ และ $\bar{X} = 3.08$) เช่นเดียวกัน ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอที่ปฏิบัติงานในอำเภอขนาดเล็กหรือกิ่งอำเภอ และอำเภอขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหาน้อยที่สุด ด้านการปฏิบัติการณ์เทศ ($\bar{X} = 2.85$ และ $\bar{X} = 2.91$) ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอที่ปฏิบัติงานในอำเภอขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหาน้อยที่สุด ด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก ($\bar{X} = 2.87$)

6.4 การประมวลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน ตามรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามข้อเสนอแนะของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 สรุปได้ดังต่อไปนี้

6.4.1 ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ มีข้อเสนอแนะให้มีการร่วมมือกันในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ในทุกระดับ และควรอยู่ในรูปแบบของคณะทำงาน เพื่อช่วยให้สามารถหลอมความคิดให้กลมกลืนกันทั้งระดับสั่งการและระดับปฏิบัติกร นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลต้องทำอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเพิ่มบุคลากรในการทำงาน เพราะปัจจุบันศึกษานิเทศก์มีน้อย และควรให้ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ เพื่อจะได้กำหนดนโยบายหรือแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกัน

6.4.2 ด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก มีข้อเสนอแนะให้แต่งตั้งคณะทำงานโดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน และต้องนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการมาเป็นแนวทางในการวางแผน เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดนั่นเอง นอกจากนี้ข้อเสนอแนะให้เพิ่มงบประมาณในการวางแผนและให้ความรู้แก่บุคลากร เพื่อให้การวางแผนมีประสิทธิภาพสูงสุด และต้องมีการควบคุมการใช้แผนให้เป็นไปตามกำหนดด้วย

6.4.3 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ มีข้อเสนอแนะให้เพิ่มงบประมาณในการสร้างสื่อ เพราะปัจจุบันงบประมาณด้านนี้แทบจะไม่มีเลย นอกจากนี้ต้องให้ความรู้แก่บุคลากรในการสร้างสื่อ อาจโดยการฝึกอบรมหรือในรูปแบบของเอกสาร ประการสำคัญต้องให้ครูมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ เพราะครูจะ

เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญเมื่อนำไปใช้ และต้องมีการประเมินผลการใช้สื่อด้วย เพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6.4.4 ด้านการปฏิบัติการณ์เทศ ข้อเสนอแนะที่ตรงกันมากที่สุดคือ ควร กำหนดมาตรการให้การปฏิบัติการณ์เทศเป็นไปตามปฏิทินที่กำหนด เนื่องจากปัจจุบัน ศักษานิเทศก์มีภารกิจด้านอื่นมากโดยเฉพาะด้านงานธุรการ ทำให้ไม่สามารถออก นิเทศตามกำหนดได้ หากแก้ไขจุดนี้ได้ การนิเทศจะทำได้ตามเป้าหมายมากขึ้น โดยลดภาระงานธุรการ โดยการเพิ่มบุคลากร และเพิ่มงบประมาณในการนิเทศ นอกจากนี้การส่งเสริมให้มีกรนิเทศภายในก็เป็นข้อเสนอแนะที่น่าสนใจ และที่ พุดกันมากที่สุดคือ ปัจจุบันผู้บริหารมีระดับที่สูงกว่าศักษานิเทศก์คือ อาจารย์ใหญ่ระดับ 6ง7 ส่วนศักษานิเทศก์อำเภอแค่ระดับ 6 ทำให้เป็นปัญหาในการนิเทศ จึงมี ข้อเสนอแนะให้ลดช่องว่างระหว่างระดับ โดยให้ศักษานิเทศก์มีระดับเท่ากับ อาจารย์ใหญ่

6.4.5 ด้านการประเมินผลและรายงานผล ในด้านนี้ข้อเสนอแนะให้ แต่งตั้งคณะกรรมการสรุปและประเมินผล และควรมีการรายงานผลการนิเทศทุกครั้ง และควรเสนอในรูปของเอกสาร ฉะนั้นควรนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ เพื่อ เป็นแนวทางพัฒนาปรับปรุงการนิเทศในครั้งต่อไป และยังเสนอให้เพิ่มงบประมาณ สนับสนุนให้เพียงพอ ทั้งนี้เพราะการทำงานทุกอย่างถ้าขาดงบประมาณก็ไม่สามารถ จะทำงานให้เกิดประสิทธิภาพได้

6.5 การประมวลความคิดเห็นในการเสนอรูปแบบการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสม ตามความคิดเห็นของศักษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 จากรูปแบบการ นิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งกำหนด รูปแบบเป็น 5 ขั้นตอนนั้น ศักษานิเทศก์ส่วนมาก (ร้อยละ 29) เห็นว่าเหมาะสม แล้ว แต่ต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง และศักษานิเทศก์อำเภอร้อยละ 7 เห็นว่าควร ปรังปรุงรูปแบบให้เหมาะสมและรัดกุม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยรูปแบบ ใหม่ที่เสนอมี 9 ขั้นตอนคือ การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผน และกำหนดทางเลือก การสร้างสื่อเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ การทดลองใช้สื่อ และปรับปรุงแก้ไข การประสานงาน การปฏิบัติการณ์เทศ และการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาและอุปสรรค

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 3 มีประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 3 มีปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อยู่ในระดับปานกลาง โดยส่วนรวมและรายด้านนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชินวรรณ บุญเกียรติ (2530 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ระดับปัญหาการปฏิบัติการนิเทศของผู้บริหารสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแก้ว รุจิระนันท์ (2531 : บทคัดย่อ) และธานี ยิ่งวัฒนา (2532 : บทคัดย่อ) ก็ศึกษาพบว่า ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ก็อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะว่าผู้บริหารและศึกษานิเทศก์อำเภอได้รับความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและอบรม สัมมนา ทำให้การนิเทศตามรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมี 5 ขั้นตอนนั้น แม้จะมีปัญหาอยู่บ้างแต่อยู่ในระดับปานกลาง ถึงอย่างไรก็ตามนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าหากรูปแบบดังกล่าวยังมีปัญหาอยู่ ควรศึกษาดูว่าปัญหาเหล่านั้นคืออะไร จะมีแนวทางในการแก้ไขหรือพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ลดปัญหาให้หมดไปหรืออยู่ในระดับต่ำได้อย่างไร ในการศึกษาปัญหาแต่ละด้าน เมื่อเรียงลำดับตามความสูงของค่าเฉลี่ยของปัญหาในแต่ละด้าน พบว่า

1.1 ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.20$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2521 : จ-ฉ) ที่พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาจำนวนศึกษานิเทศก์ ต่อครู ต่อโรงเรียน ไม่ได้สัดส่วนกับอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการนิเทศ การศึกษายังไม่เพียงพอ ซึ่งสาเหตุมาจากงบประมาณในการสร้างสื่อและเครื่องมือมีน้อย นอกจากนี้ผลการวิจัยของ กัลยา รัตนศรี (2532 : 192) และพกาทิพย์ แก้วพณีรังษี (2524 : บทคัดย่อ) ก็พบว่า อุปสรรคที่ขัดขวางต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ศึกษานิเทศก์เป็นอย่างมากคือ ขาดแคลนยานพาหนะที่จะใช้เดินทางไปปฏิบัติงาน ซึ่งปัจจุบันแม้ว่าบางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจะมีรถยนต์ของทางราชการใช้ แต่ก็เป็นจำนวนน้อยมาก จะมีเฉพาะสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอใหญ่ ๆ เท่านั้น เมื่อขาดยานพาหนะในการไปนิเทศ ก็ไม่สามารถออกนิเทศโรงเรียนตามเป้าหมายที่กำหนดได้

ในด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศนั้น หากจะพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับความสูงของค่าเฉลี่ยได้ดังนี้

1.1.1 การจัดสร้างสื่อและเครื่องมือหลายรูปแบบแต่เพียงพอกับความต้องการ มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหามากที่สุด ($\bar{X} = 3.34$) เพราะปัจจุบันศึกษานิเทศก์ยังขาดสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะใช้ในการนิเทศ หรือมีก็ไม่เพียงพอกับความต้องการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยา รัตนศรี (2532 : 193) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของหน่วยศึกษานิเทศก์คือ สื่อ เครื่องมือไม่เพียงพอ ผู้วิจัยคิดว่าสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรจัดสรรงบประมาณในการผลิตสื่อในการนิเทศโดยเฉพาะให้เพียงพอ คิดว่าคงจะแก้ปัญหาในจุดนี้ได้

1.1.2 การจัดทรัพยากรด้านเวลาและงบประมาณ เพื่อการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ($\bar{X} = 3.23$) เป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวแล้ว ปัญหาด้านเวลาและงบประมาณเป็นปัญหาที่สำคัญในการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ

เพราะปัจจุบันศึกษานิเทศก์ไม่มีเวลาและงบประมาณในการสร้างเครื่องมือ หากสามารถจัดสรรงบประมาณและกำหนดเวลาในการสร้างสื่อและเครื่องมือให้ชัดเจน เช่น จัดอบรมเชิงปฏิบัติการพร้อม ๆ กันก็คิดว่าจะแก้ปัญหาในจุดนี้ได้

1.1.3 การให้ครูมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ ($\bar{x} = 3.22$) เป็นปัญหาที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากปัจจุบันครูยังไม่ได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่สื่อเหล่านั้นต้องนำไปใช้กับครูในการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศจึงควรตั้งเป็นคณะทำงานโดยให้ครูได้เป็นคณะทำงานด้วย จะทำให้ครูมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความรู้สึกมีส่วนร่วมในการนิเทศ ทำให้การนิเทศประสบความสำเร็จได้

1.1.4 การประเมินการใช้สื่อและเครื่องมือ ($\bar{x} = 3.15$)
ศึกษานิเทศก์มักจะไม่ค่อยประเมินการใช้สื่อและเครื่องมือ สาเหตุเนื่องมาจากไม่มีเวลาและไม่ค่อยนำสื่อเหล่านั้นมาใช้อีก ใช้ครั้งเดียวก็เลิกใช้ หันมาใช้สื่ออย่างอื่นอีก หากมีการประเมินการใช้สื่อแล้วนำมาปรับปรุงให้มีคุณภาพก็สามารถนำสื่อเหล่านั้นมาใช้ได้อีกหลาย ๆ ครั้ง เป็นการประหยัดงบประมาณและเวลาในการผลิตสื่ออีกด้วย

1.1.5 การวิเคราะห์ความต้องการในการใช้สื่อและเครื่องมือตามแผน ($\bar{x} = 3.03$) ปัญหาข้อนี้คือ ศึกษานิเทศก์ต้องวิเคราะห์แผนงานทุกแผนว่าจะใช้สื่อและเครื่องมืออะไรก่อนที่ผลิตสื่อ ต้องวิเคราะห์ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และที่สำคัญคือ เวลาและงบประมาณ สื่อบางอย่างอาจจะมียู่แล้ว หรืออาจจะขอยืมจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหรือที่ใดก็ได้แล้วแต่ หากสามารถวิเคราะห์ความต้องการดังกล่าวได้คิดว่าปัญหาด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศน่าจะมึ้น้อยลง

1.2 ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ($\bar{x} = 3.00$)
ในด้านนี้จะอภิปรายปัญหาเป็นรายข้อ เรียงตามลำดับปัญหาดังนี้

1.2.1 การจัดเก็บข้อมูลที่ถูกต้องมีระบบและเป็นปัจจุบัน ($\bar{x}=3.21$)
ปัจจุบันหน่วยศึกษานิเทศก์ยังขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและถูกต้อง

เนื่องจากกรอบภารกิจของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กำหนดให้ การเก็บข้อมูลของโรงเรียนในสังกัดอยู่ในความรับผิดชอบของงานบริหารทั่วไป หากหน่วยศึกษานิเทศก์มีระบบการเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ เช่น ระบบคอมพิวเตอร์ หรืออาจจะกำหนดกรอบภารกิจของหน่วยศึกษานิเทศก์อีกด้วยคือ ด้านข้อมูลและ สารสนเทศ คงจะแก้ปัญหาในจุดนี้ได้ ในประเด็นนี้ กัลยา รัตนศรี (2532 : 187) ก็ได้กล่าวไว้ว่า อุปสรรคในการวางโครงการนิเทศการศึกษาส่วนใหญ่คือ ขาดข้อมูล สำหรับใช้ประกอบการวางโครงการ

1.2.2 การให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หาสาเหตุของ ปัญหา วิธีการแก้ปัญหาและกำหนดความต้องการ ($\bar{x} = 3.15$) ผู้เกี่ยวข้องในที่นี้ หมายถึง ผู้ให้การนิเทศและผู้รับการนิเทศจะต้องทำงานร่วมกันในการวิเคราะห์ หาสาเหตุของปัญหาเพื่อให้ได้สาเหตุของปัญหาที่แท้จริง ซึ่ง ชินวรรณ บุญเกียรติ (2530 : 117) ได้เสนอแนะว่า ควรมีการประชุมชี้แจง ประชุมระดมความคิดเห็น หรือวิธีการอื่น ๆ โดยการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาแล้วร่วมกันวางแผนกำหนด ทางเลือก

1.2.3 การนำข้อมูลและสารสนเทศมาวิเคราะห์ให้เห็นสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในแต่ละด้าน ($\bar{x} = 3.11$) ดังได้กล่าวแล้วว่าเมื่อมี ระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง มีการให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นก็เป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาปัญหาและความต้องการ ปัจจุบัน ศึกษานิเทศก์ยังขาดการนำสารสนเทศและข้อมูลมาวิเคราะห์อันเนื่องจากปัญหา ระบบการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศดังกล่าวแล้ว หากมีการกำหนดภารกิจของ หน่วยศึกษานิเทศก์ให้มีงานด้านข้อมูล โดยเฉพาะนอกเหนือจากงานพัฒนาวิชาการ งานพัฒนาการนิเทศ และงานบริการและวิจัยประเมินผลแล้ว การนำข้อมูลและ สารสนเทศมาใช้ในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ก็น่าจะหมดไป หรือลดน้อยลง

1.2.4 การวิเคราะห์นโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของหน่วยเหนือ ($\bar{x} = 3.07$) หน่วยเหนือหมายถึง ผู้บังคับบัญชาในระดับสูงขึ้นไปจากสำนักงาน

การประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เช่น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติหรือกระทรวงศึกษาธิการ เพราะหน่วยเหนือมักจะมึนโยบายแตกต่างกันออกไป เช่น บางปีกำหนดให้เป็นปีทองของการนิเทศ บางปีกำหนดให้เป็นปีทองแห่งการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งนโยบายดังกล่าวจะมีมาตรการควบคุมได้เสมอในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ศักยานิเทศก็จึงต้องมีการวิเคราะห์นโยบายเหล่านั้นเพื่อนำมากำหนดเป็นความต้องการในการนิเทศการศึกษาต่อไป

จึงน่าจะเป็นประโยชน์หากกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด จะได้ชี้แจงนโยบายให้เด่นชัด และมีการติดตามผลมาตรการที่กำหนด จะทำให้ทุกหน่วยงานมีความกระตือรือร้น เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

1.3 ด้านการประเมินผลและรายงานผล ($\bar{X} = 2.95$) ในด้านนี้จะอภิปรายปัญหาข้อที่เห็นว่าสำคัญและมีค่าเฉลี่ยสูงดังนี้

1.3.1 การใช้เครื่องมือประเมินผลตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการ ($\bar{X} = 3.12$) ปัญหาข้อนี้สาเหตุน่าจะมาจากการที่ศึกษานิเทศก์ไม่ได้ ออกปฏิบัติการนิเทศตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนการนิเทศจึงทำให้ไม่สามารถใช้เครื่องมือประเมินผลตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการได้

ปัญหาสามารถแก้ไขได้โดยการกำหนดแผนการออกนิเทศที่แน่นอน และแจ้งให้ผู้เกี่ยวข้องทราบแผนดังกล่าวล่วงหน้า เพื่อจะได้ไม่กำหนดภารกิจซ้ำซ้อนกัน หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอต้องให้ความสำคัญต่อแผนการออกนิเทศ กำหนดให้ศึกษานิเทศก์ออกนิเทศตามปฏิทินที่กำหนด ปัญหาการใช้เครื่องมือประเมินผลก็จะหมดไป

1.3.2 การประเมินผลครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ ($\bar{X} = 3.07$) ปัญหาข้อนี้น่าจะมีสาเหตุมาจากการประเมินผล โดยทั่วไปมักจะเน้นการประเมินเฉพาะผลผลิตมากกว่าด้านอื่น ซึ่งขอบเขตของ

การประเมินผลการนิเทศ สัจด์ อุทรานันท์ (2529 : 179-180) ได้กำหนดขอบเขตของการประเมินว่าต้องประกอบด้วย ผลผลิตหรือผลสัมฤทธิ์ของการนิเทศ กระบวนการปฏิบัติงาน และทรัพยากรที่ใช้ในการนิเทศ

จึงน่าจะเป็นประโยชน์หากได้มีการประเมินผลแบบประเมินว่าแบบประเมินนั้นเป็นแบบประเมินที่ครอบคลุมด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ ก่อนที่จะนำไปประเมินทุกครั้ง

1.3.3 การนำผลการประเมินมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อสรุปผลการประเมิน ($\bar{x} = 2.98$) ปัญหาข้อนี้เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ เพราะอาจจะไม่มีเวลาในการวิเคราะห์ หรือไม่เห็นความสำคัญของการวิเคราะห์ผลการประเมิน

การแก้ปัญหาในประเด็นนี้ผู้วิจัยคิดว่า ผู้บริหารควรติดตามผลการประเมินทุกครั้ง โดยให้มีการรายงานผลงานการประเมินพร้อมการวิเคราะห์ผลเพื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ ซึ่ง ชินวรรณ บุญเกียรติ (2530 : 124) ได้เสนอแนะว่า ควรจัดให้มีเครื่องมือวัดและประเมินผลที่ได้มาตรฐานหลาย ๆ รูปแบบ ควรจัดอบรม สัมมนา เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินผลและรายงานผล ซึ่งน่าจะลดปัญหาในข้อนี้ได้

1.4 ด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก ($\bar{x} = 2.91$) ในด้านนี้จะอภิปรายในหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับของปัญหาสูง ดังนี้

1.4.1 การให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการนิเทศ ($\bar{x} = 3.08$) ปัญหาข้อนี้สาเหตุน่าจะมาจากในการวางแผนและกำหนดทางเลือก ศึกษานิเทศก์ไม่ค่อยได้ให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการวางแผน เนื่องจากอาจจะไม่เห็นความสำคัญ หรือเกรงว่าจะทำให้เสียเวลาในการจัดการเรียนการสอน

ในการแก้ปัญหาในจุดนี้ ศึกษานิเทศก์ต้องพยายามให้ครูอาจารย์มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการวางแผนทุกครั้ง ดังที่ สัจด์ อุทรานันท์ (2530 :

5-6) กล่าวว่าการวางแผนและกำหนดทางเลือกเพื่อการนิเทศนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และความเห็นพ้องต้องกันของบุคลากรทุกระดับ

1.4.2 การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานการนิเทศ ($\bar{x} = 2.92$) ปัญหาข้อนี้สาเหตุน่าจะมาจากการที่หน่วยเหนือกำหนดนโยบายไม่ชัดเจน และไม่แน่นอน บางครั้งมีการเปลี่ยนผู้บริหาร ก็จะมีการเปลี่ยนนโยบาย และเป้าหมาย ทำให้เกิดปัญหาในการวางแผนการนิเทศ เพราะบางครั้งอาจจะไม่สนองนโยบายหรือนโยบายของแต่ละระดับอาจจะไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดปัญหาในด้านการวางแผน

การแก้ปัญหาในข้อนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ศึกษานิเทศก์ควรจะมี ความรู้ความเข้าใจในนโยบายแต่ละระดับให้ชัดเจน สามารถชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และสามารถนำนโยบายดังกล่าวมากำหนดในรูปของแผนงาน โครงการ ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้

1.5 ด้านการปฏิบัติการนิเทศ ($\bar{x} = 2.89$) ด้านนี้นับว่ามีปัญหาน้อยที่สุด ซึ่งจะกล่าวถึงปัญหาที่สำคัญคือ

1.5.1 การช่วยเหลือสนับสนุนของผู้บังคับบัญชา เพื่อให้การปฏิบัติการนิเทศเป็นไปตามแผน ($\bar{x} = 2.97$) ผู้บังคับบัญชามีส่วนสำคัญในการสนับสนุน การปฏิบัติการนิเทศ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุญเจือ ทองประหวิน (2526 : 66) ที่พบว่า ปัจจัยข้อหนึ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์คือ ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ปัญหาข้อนี้สาเหตุน่าจะมาจากศึกษานิเทศก์ขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บังคับบัญชา เนื่องจากศึกษานิเทศก์อาจจะคิดว่าตนเองเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการ ทำให้ผู้บังคับบัญชาอาจจะไม่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนเท่าที่ควร

การแก้ปัญหาในข้อนี้ ศึกษานิเทศก์ต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถอธิบายให้ผู้บังคับบัญชาเห็นความสำคัญของการนิเทศการศึกษา และให้ความช่วยเหลือสนับสนุน เห็นประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ก็คิดว่าคงจะแก้ปัญหาข้อนี้ได้

1.5.2 การเปิดโอกาสให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมในการประชุมแก้ไข ปัญหาการปฏิบัติการนิเทศ ($\bar{x} = 2.96$) ปัญหาข้อนี้สาเหตุน่าจะมาจากการที่ครู อาจารย์ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการประชุมแก้ไขปัญหาการนิเทศ เพราะไม่ได้เป็น คณะทำงานนั่นเอง ความจริงปัญหาในการนิเทศคือปัญหาที่เกิดกับครูอาจารย์เป็น ส่วนใหญ่ การแก้ปัญหาจึงควรให้ครูอาจารย์มีส่วนร่วมด้วยทุกครั้ง โดยอาจเป็น คณะทำงาน หรือที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ทุกครั้ง

ปัญหาทุกด้านที่กล่าวมานั้น เป็นปัญหาของศึกษานิเทศก์อำเภอที่ปฏิบัติงาน ในเขตการศึกษา 3 ซึ่งเป็นเขตพื้นที่คล้ายคลึงกันทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นปัญหาที่มาจากสาเหตุที่คล้ายคลึงกัน และแนวทางในการแก้ปัญหาก็น่าจะนำมาใช้ได้กับศึกษานิเทศก์ทุกคน เพราะใช้ รูปแบบการนิเทศของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเหมือนกัน

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษา ของศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีความแตกต่างกันในด้านวุฒิ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของอำเภอ พบว่า

2.1 ศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ปริญญาตรี มีปัญหาในการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติในส่วนรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบเป็น รายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน น่าจะเป็นเพราะว่าปัจจุบันศึกษานิเทศก์ มีโอกาสได้รับการฝึกอบรมและประชุมสัมมนา ตลอดจนได้รับการส่งเสริมให้ศึกษา หาความรู้จากสื่อและเครื่องมือด้วยวิธีการต่าง ๆ มากขึ้น ทำให้มีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกัน ดังที่มหาวิทยาลัยสุโขทัย- ธรรมราช (2528 : บทนำ) ให้เหตุผลสนับสนุนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง จะช่วยให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ มีทักษะ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ที่รับผิดชอบได้ผลที่ใกล้เคียงกัน

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปัญหาการปฏิบัติงานพบว่า ศึกษานิเทศก์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.05$) สูงกว่า ศึกษานิเทศก์ที่มีวุฒิปริญญาตรี ($\bar{x} = 2.98$) ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับการ ศึกษาอบรมจนมีความรู้ความสามารถสูงชันย่อมมีความคิดสุขุมรอบคอบ และตั้งใจ ทำงานมากขึ้น มีความละเอียดอ่อนและความรับผิดชอบในการทำงานแม้เรื่อง เล็กน้อยก็ไม่ปล่อยผ่านไป จึงมีปัญหาในการปฏิบัติงานมากกว่า

จึงน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานตามรูปแบบการ นิเทศการศึกษา หากศึกษานิเทศก์อำเภอได้รับการส่งเสริมให้มีการจัดอบรมหรือ ประชุมสัมมนา หรือได้รับเอกสารเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนเทคนิควิธีในการนิเทศ การศึกษา เพื่อส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น ดังเช่น ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ และคณะ (2533 : 25-27) กล่าวว่า การเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติของบุคคล จะช่วยให้การปฏิบัติงานได้ดีและมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่าปัจจุบันศึกษานิเทศก์อำเภอทุกคน ควรมีความรู้ หรือวุฒิทางการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโท เพราะปัจจุบัน ข้าราชการครูเกือบทั้งหมดมีความรู้ระดับปริญญาตรี ศึกษานิเทศก์เป็นผู้ที่แนะนำ ส่งเสริมและให้ความรู้แก่ครู จึงควรมีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่าครูเพื่อการยอมรับ และประสิทธิภาพของการนิเทศ

2.2 ศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีประสบการณ์ในการเป็นศึกษานิเทศก์ ต่ำกว่า 5 ปี และ 5 ปีขึ้นไป มีปัญหาในการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในส่วนรวมไม่แตกต่างกัน และ เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้านก็พบว่า ไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ น่าจะเป็น เพราะว่าการอบการกิจของศึกษานิเทศก์นั้นเป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติงานร่วมกัน ทุกคนต้องให้การช่วยเหลือและปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ ประกอบกับผู้ที่จะเป็น ศึกษานิเทศก์นั้น เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนมาก่อนอย่างน้อย

3-5 ปี ทำให้มีความรู้ความสามารถในการนิเทศการศึกษาอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนโยบายในการจัดอบรม ผู้ที่เป็นศึกษานิเทศก์ใหม่ทุกคน ทำให้ศึกษานิเทศก์มีความรู้ ประสบการณ์ และ เทคนิควิธีการในการนิเทศที่ใกล้เคียงกัน

แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปัญหาการปฏิบัติงานพบว่า ศึกษานิเทศก์ อำเภอที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่ำกว่า 5 ปี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.00$) สูงกว่า ศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปเล็กน้อย ($\bar{x} = 2.99$) น่าจะเป็นเพราะว่าศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติงานมานานย่อมจะมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการแก้ปัญหาได้ดี ดังเช่น เสนาะ ดิยาวี (2516 : 200) ที่กล่าวว่า ผู้มีประสบการณ์มากจะช่วยให้รู้วิธีการแก้ปัญหามากขึ้น จึงสามารถ ปฏิบัติงานได้ดีกว่า และมีปัญหาน้อยกว่า นอกจากนี้ขวัญและกำลังใจย่อมจะมีมากกว่า ผู้ที่มีประสบการณ์น้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สาโรช สีนวล (2534 : 71) ที่พบว่า ศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์มากกว่า 5 ปี มีความพึงพอใจในการ ปฏิบัติงานมากกว่าศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี

2.3 ศึกษานิเทศก์อำเภอที่ปฏิบัติงานในอำเภอขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก หรือกิ่งอำเภอ มีปัญหาในการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในส่วนรวมไม่แตกต่างกัน และ เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้านก็พบว่าไม่แตกต่างกันเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ น่าจะเป็น เพราะว่ บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์อำเภอ (วิจิตร อนวัชพันธ์ และ วรรณพร ภิรมย์รัตน์. 2536 : 7) แบ่งการปฏิบัติงานออกเป็น 3 งานเหมือนกัน คือ งานพัฒนาวิชาการ งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา และงานวิจัยประเมินผล และบริการ หน้าที่ของศึกษานิเทศก์แต่ละงานได้แก่ การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนา คุณภาพการศึกษาและปฏิบัติงานวิชาการอื่น ๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย โดยมีพื้นที่ ปฏิบัติงานภายในอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยอาศัยรูปแบบการนิเทศการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทั้ง 5 ขั้นตอน นอกจากนี้จำนวน ศึกษานิเทศก์อำเภอในอำเภอหรือกิ่งอำเภอก็มีจำนวนตามขนาดของอำเภอคือ

อำเภอขนาดใหญ่มีศึกษานิเทศก์อำเภอ 4 คน อำเภอขนาดกลางมีศึกษานิเทศก์อำเภอ 3 คน และอำเภอขนาดเล็กหรือกิ่งอำเภอมีศึกษานิเทศก์อำเภอ 2 คน ซึ่งเป็นการเฉลี่ยอย่างมีสัดส่วนกับปริมาณโรงเรียนในอำเภอนั้น ๆ จึงทำให้ปัญหาในการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาไม่แตกต่างกัน

แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยปัญหาการปฏิบัติงานจะพบว่า ศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติงานในอำเภอขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ($\bar{X} = 3.04$) ศึกษานิเทศก์ที่ปฏิบัติงานในอำเภอขนาดกลาง ($\bar{X} = 3.02$) และอำเภอขนาดใหญ่ ($\bar{X} = 2.95$) ซึ่งจะเห็นว่าแม้ว่าจำนวนศึกษานิเทศก์จะขึ้นอยู่กับขนาดของอำเภอที่ปฏิบัติงานแต่งานด้านการนิเทศศึกษานั้นมีถึง 3 ด้านดังกล่าวแล้ว ศึกษานิเทศก์อำเภอขนาดเล็กซึ่งมีเพียง 2 คน ย่อมต้องทำงานถึง 2 ด้าน ซึ่งต้องรับผิดชอบมากและมีความระมัดระวังมาก ศึกษานิเทศก์อำเภอขนาดกลางซึ่งมี 3 คน และ 4 คน และรับผิดชอบเพียงด้านเดียว ย่อมทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานมากกว่าเป็นธรรมดา ซึ่งประเด็นนี้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524 : 230-231) ก็ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าองค์กรมีกำลังคนไม่เพียงพอกับงาน คนหนึ่งต้องปฏิบัติงานหลายหน้าที่ ประสิทธิภาพของงานจะอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้ขวัญและกำลังใจต่ำ ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จก็อยู่ในระดับต่ำด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เจริญชัย โชติช่วง (2531 : 150) ที่พบว่า ศึกษานิเทศก์ในภาคใต้ที่มีอัตรากำลังมาก มีขวัญในการทำงานสูงกว่าศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีอัตรากำลังน้อย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรเพิ่มอัตรากำลังของศึกษานิเทศก์ให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่โดยศึกษานิเทศก์อำเภอหนึ่ง ๆ ควรจะมีอย่างน้อย 3 คน เพื่อให้เหมาะสมกับงาน แม้ว่าจำนวนโรงเรียนในอำเภอขนาดเล็กจะมีน้อย แต่กรอบงานของศึกษานิเทศก์ก็มีเท่ากับอำเภอขนาดกลางและขนาดใหญ่ นอกจากนี้ศึกษานิเทศก์อำเภอยังต้องมีการดำเนินงานธุรการที่ต้องทำประจำ หากไม่เพิ่มบุคลากร งานด้านการนิเทศศึกษาก็จะยังคงมีปัญหาดำเนินไป เพราะศึกษานิเทศก์อำเภอต้องปฏิบัติงานธุรการจนไม่มีเวลาพิเศษหรือเวลาที่จะพัฒนาคุณภาพการนิเทศให้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการปฏิบัติงานและพัฒนารูปแบบการนิเทศตามขั้นตอนต่าง ๆ พบว่า

3.1 ชั้นศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ศึกษานิเทศก์อำเภอมีข้อเสนอแนะให้มีการร่วมมือกันทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยา รัตนศรี (2532 : 194) ซึ่งพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ส่วนใหญ่คือ ขาดการประสานงานระหว่างสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และโรงเรียน หากมีการร่วมมือกันทุกระดับ ก็สามารถลดปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาได้

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะให้มีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ต้องการ และชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยา รัตนศรี (2531 : 187) ซึ่งพบว่า อุปสรรคที่เกิดขึ้นในการวางโครงการนิเทศการศึกษาส่วนใหญ่คือ ขาดข้อมูลสำหรับใช้ประกอบการวางโครงการ ดังนั้นปัญหานี้จะสามารถแก้ไขได้โดยการจัดทำระบบข้อมูลให้ทันสมัย ใช้สะดวกและถูกต้อง

ปัจจุบันหน่วยศึกษานิเทศก์เกือบทุกจังหวัดมีคอมพิวเตอร์สำหรับจัดเก็บข้อมูล ส่วนระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ แม้จะไม่มีคอมพิวเตอร์ แต่ก็ควรจัดเก็บที่มีระบบและถูกต้องพอสมควร เพราะข้อมูลจะมีความสำคัญและจำเป็นต่อการนิเทศการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง หากมีข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นปัจจุบัน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของการนิเทศการศึกษาเป็นอย่างสูง

3.2 ชั้นการวางแผนและกำหนดทางเลือก ศึกษานิเทศก์อำเภอได้เสนอแนะให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์และวิธีการ โดยแต่งตั้งเป็นคณะทำงาน และการวางแผนต้องสนองนโยบายและมาจากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ทั้งนี้เพราะว่าการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวทางร่วมกัน ย่อมจะส่งผลให้เกิดการประสานงานที่ดีต่อกัน ลดการทำงานซ้ำซ้อน นอกจากนี้การแต่งตั้งคณะทำงานในการวางแผน

จะทำให้มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ เกิดความร่วมมือต่อกัน สามารถแก้ปัญหาได้ตรงประเด็น และเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่ง กัลยา รัตนศรี (2531 : 188) ได้เสนอแนะว่า การปฏิบัติงานนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือแก่กันเพราะไม่เช่นนั้น การนิเทศการศึกษาจะไม่ประสบความสำเร็จ วิธีการที่สามารถนำมาสร้างความเข้าใจ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร เช่น การกำหนดหน้าที่ของบุคลากรให้ชัดเจนว่ามีงานอะไรบ้าง และใครเป็นผู้ปฏิบัติ มีผู้ร่วมงานคือใคร มีการวางแผนงานร่วมกัน โดยการประชุมวางแผนร่วมกัน

ในการวางแผนการนิเทศต้องมาจากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ซึ่งประเด็นดังกล่าว สจัด อุทรานันท์ (2529 : 6-7) ได้กล่าวว่า การวางแผนต้องเริ่มจากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการร่วมกันของบุคลากร ดังนั้นในการวางแผนงานควรจัดให้มีการประชุมชี้แจง ประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อให้ทุกคนเห็นความจำเป็นในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

3.3 ขั้นตอนการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ ศึกษานิเทศก์อำเภอ

ได้เสนอแนะให้มีการเพิ่มงบประมาณในการสร้างสื่อและเครื่องมือ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2521 : บทคัดย่อ) พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์คือ การขาดแคลนงบประมาณ และมาลี คล้ายชม (2524 : 103) พบว่า ปัญหาสำคัญของการดำเนินงานนิเทศการศึกษาคือ การขาดแคลนงบประมาณ เนื่องจากในการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศนั้น จำเป็นต้องอาศัยงบประมาณ แต่ปัจจุบันยังไม่มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้โดยเฉพาะ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ผกาทิพย์ แก้วผณีรังษี (2524 : บทคัดย่อ) และประภาพรพรณ เสิงวงศ์ (2530 : ๑) ซึ่งพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานนิเทศคือ การขาดแคลนงบประมาณ และจากเอกสาร ศน. ที่ 1/2532 ของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2532 : 4) พบว่า การจัดสรรเงินเพื่อการนิเทศยังไม่เพียงพอ ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่า ปัญหาเรื่องงบประมาณไม่เพียงพอนี้ยังไม่ได้รับการแก้ไข เมื่อขาด

งบประมาณ ศึกษานิเทศก์ก็หมดความสนใจที่จะคิดริเริ่มผลิตสื่อหรือเครื่องมือใหม่ ๆ ซึ่งสาเหตุนี้จะส่งผลกระทบต่อไปถึงผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ด้วย ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดควรเพิ่มงบประมาณในการสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศให้เหมาะสม

นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีการให้ความรู้แก่บุคลากรในการสร้างและใช้สื่อและเครื่องมือ เพราะหากบุคลากรไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการสร้างสื่อแล้ว แม้จะมีงบประมาณเพียงพอก็ไม่อาจจะผลิตสื่อในการนิเทศได้เช่นเดียวกัน บุคลากรต้องมีความเข้าใจในการใช้สื่อและเครื่องมือเป็นอย่างดี จึงจะสามารถใช้สื่อสนองความต้องการได้ตามวัตถุประสงค์ การให้ความรู้แก่บุคลากรเกี่ยวกับเรื่องนี้ อาจทำได้โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาเอกสาร การสาธิต หรือวิธีการอื่น ๆ และสื่อที่สร้างขึ้นมามีการทดลองก่อนนำไปใช้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 16) ได้เสนอแนวคิดในการสร้างสื่อ เครื่องมือและการใช้ว่าต้องมีารทดลองใช้สื่อ เครื่องมือทุกชนิดที่สร้างขึ้นทุกครั้งก่อนนำไปใช้ เลือกหาข้อบกพร่อง เมื่อปรับปรุงส่วนที่บกพร่องแล้วจึงนำไปใช้จริง

จะเห็นว่าปัญหาเรื่องสื่อและอุปกรณ์การนิเทศเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดมา ดังเช่น ผลการวิจัยของ บุญเจือ ทองประหวั่น (2526 : 65) ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ (2521 : บทคัดย่อ) ซึ่งต่างก็พบว่า สาเหตุและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์คือ การขาดแคลนเครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการนิเทศ และผลการติดตามผลการปฏิบัติงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 8) คือ การขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ในการนิเทศ ซึ่งจะเห็นว่าปัญหาเรื่องสื่อและเครื่องมือการนิเทศเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาตลอดและยังไม่ได้รับการแก้ไข

3.4 ขั้นตอนการปฏิบัติการนิเทศ ศึกษานิเทศก์อำเภอได้เสนอแนะให้มี

การกำหนดมาตรการให้ดำเนินการไปตามปฏิทินที่กำหนด เนื่องจากการปฏิบัติการนิเทศนั้น มักจะไม่สามารถดำเนินการไปได้ตามปฏิทินปฏิบัติงาน อันมีสาเหตุมาจาก

ศึกษานิเทศก์มีน้อย มีงานมาก และขาดการควบคุมให้ดำเนินการตามแผน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ กัลยา รัตนศรี (2531 : 194) ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์คือ ขาดการประสานการควบคุมในแต่ละระดับ ผู้บังคับบัญชาต้องควบคุมให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผน ซึ่งอาจควบคุมวิธีปฏิบัติงานหรือควบคุมผลการปฏิบัติงานก็ได้ วิธีการประสานการควบคุมอาจใช้การประชุมเพื่อกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน เฉพาะเจาะจง สามารถวัดได้

นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้ลดงานธุรการของศึกษานิเทศก์ให้น้อยลง เพราะปัจจุบันศึกษานิเทศก์ต้องทำงานธุรการด้วย ทำให้ไม่สามารถดำเนินการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นผลเกี่ยวเนื่องมาจากบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาพรพรณ เสงี่ยมศรี (2530 : ฉ) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์คือ ขาดบุคลากรและขาดข้อมูล เอกสาร สน. ที่ 1/2532 ของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพบว่า สัดส่วนของศึกษานิเทศก์ต่อโรงเรียนและต่อครู ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะทำให้ได้คุณภาพทั่วถึง ซึ่งจะเห็นว่าปัญหาจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอกับการปฏิบัติงานมีมาช้านานและยังไม่ได้รับการแก้ไข สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรเร่งดำเนินการแก้ไขโดยการเพิ่มตำแหน่งศึกษานิเทศก์ให้ได้ครบตามอัตรากำลัง นอกจากนี้ ควรลดงานธุรการในหน่วยศึกษานิเทศก์อำเภอ โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ธุรการประจำหน่วยโดยเฉพาะ จะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้มาก

3.5 ขึ้นการประเมินผลและรายงานนี้ ศึกษานิเทศก์อำเภอได้เสนอแนะให้มีการรายงานผลการนิเทศทุกครั้ง ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การรายงานผลการนิเทศมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในเรื่องนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 ก . 57) ได้กล่าวไว้ว่า การรายงานผลเป็นกระบวนการสำคัญในการนิเทศ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทราบผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการ เพราะการรายงานผลจะทำให้ทราบผลการนิเทศ ตลอดจนอุปสรรค

ในการทำงาน อันจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อีกประเด็นหนึ่งในข้อเสนอแนะ คือ ควรกำหนดรูปแบบในการรายงานผลให้ชัดเจนและเป็นสากล ซึ่งจะทำให้ผู้รายงานมีความสะดวกในการรายงาน และง่ายต่อการปฏิบัติ ซึ่งในเรื่องนี้ สมพงษ์ จินา (2534 : 64-65) ได้กล่าวถึงข้อควรคำนึงในการรายงานผลไว้ว่า การรายงานผลนั้นควรรายงานด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร แต่อย่างไรก็ตาม การรายงานทั้ง 2 วิธี ควรกำหนดรูปแบบให้ชัดเจนและเป็นสากล โดยหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อาจเป็นผู้กำหนดรูปแบบการรายงานให้มีความหมายเข้าใจตรงกันและเหมือนกันทั้งหมดก็ได้

3.6 การพัฒนาูปแบบการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 จากผลการวิจัยได้ประมวลความเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามมากำหนดเป็นรูปแบบการนิเทศการศึกษาได้รูปแบบใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้เรียกรูปแบบการนิเทศการศึกษานี้ว่า "การนิเทศแบบ 9 ชั้น" ดังนี้

ชั้นที่ 1 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยการรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สอดคล้องกับแนวความคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 11-13) ซึ่งกล่าวว่า การเตรียมการวางแผน เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ซึ่งได้มาจากข้อมูล และ กัลยา รัตนศรี (2531 : 171) ได้พบว่า การเตรียมการวางแผนการนิเทศการศึกษาคือ การรวบรวมข้อมูลทางด้านปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ตลอดจนทรัพยากร สภาพปัจจุบัน และปัญหา เช่นเดียวกับ อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กังการวัฒน์ (2528 : 80) ซึ่งกล่าวถึงรูปแบบการนิเทศว่า ชั้นแรกต้องมีการวิเคราะห์ (Analysis) เพื่อกำหนดสิ่งที่ต้องการหรือสิ่งที่ต้องปฏิบัติ

ปัจจุบันศึกษานิเทศก์อำเภอยังไม่มีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นระบบเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาด้านบุคลากรและงบประมาณ ผู้วิจัยคิดว่าหากศึกษานิเทศก์ได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ในเรื่องการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรเพียงพอแล้ว การดำเนินการขั้นนี้ คงจะเป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน อันจะส่งผลต่อการวางแผนการดำเนินการในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 การวางแผนและกำหนดทางเลือก เป็นขั้นตอนเดิมของรูปแบบการนิเทศที่มีอยู่ ซึ่งศึกษานิเทศก์อำเภอเห็นว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่ต้องคงไว้ อย่างไรก็ตามในขั้นตอนนี้มีการเสนอแนะให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยแต่งตั้งเป็นคณะทำงาน และอาศัยข้อมูลจากผลการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1

ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธี เป็นขั้นตอนเดิมของรูปแบบการนิเทศที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเช่นกัน ซึ่งขั้นตอนนี้มีการเสนอแนะให้เพิ่มงบประมาณ และให้ความรู้แก่บุคลากรในการสร้างและใช้สื่อ ตลอดจนมีการทดลองใช้สื่อและปรับปรุงก่อนการนำไปนิเทศ

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้สื่อและปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นตอนที่ได้รับการเสนอแนะให้เพิ่มขั้นตอนอีก 1 ขั้น ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตสื่อและเครื่องมือในส่วนมากจะนำไปใช้ทันทีหลังจากสร้างเสร็จแล้ว ขั้นตอนนี้จะช่วยให้อุปกรณ์ที่ผลิตออกมามีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ เพราะได้รับการทดลองและปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับ สจ๊วต อูทรานันท์ (อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 : 44-45) กล่าวถึงการให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ รวมถึงการทดลองใช้และปรับปรุงสื่อและเครื่องมือที่จะนำไปใช้ในการนิเทศ

ปัจจุบันศึกษานิเทศก์อำเภอมีการผลิตและทดลองใช้สื่อต่าง ๆ น้อยมาก อันเนื่องมาจากงบประมาณและบุคลากรตั้งได้กล่าวแล้ว และบางครั้งอาจมองข้ามความสำคัญของการทดลองใช้สื่อไปก็ได้ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า

ขั้นตอนนี้จะช่วยประหยัดเวลา งบประมาณ และช่วยให้การนิเทศเป็นไปด้วยความถูกต้อง และบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างดีเยี่ยม

ขั้นที่ 5 การประสานงาน การประสานงานมีความสำคัญมากในการนิเทศการศึกษา เพราะการประสานงานเป็นความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติ จัดระเบียบงานให้เรียบร้อยและสอดคล้องกลมกลืนกัน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่ง คูนท์ และดันเนล (Koontz and Donnell) อ้างถึงใน กิตติมาปริทัศน์ (2529 : 224-225) ได้กล่าวว่า การประสานงานจะต้องเริ่มจากการวางแผนและกำหนดนโยบายให้กระจ่างชัด การประสานงานนั้นมีหลายวิธีการ ผู้นิเทศจะต้องมีความเข้าใจและเลือกวิธีที่เหมาะสม ปัจจุบันผู้วิจัยมีความเห็นว่าการประสานงานจะช่วยให้งานดำเนินไปด้วยความราบรื่น ลดการซ้ำซ้อน และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

จากขั้นตอนนี้จะเห็นได้ว่าในการนิเทศศึกษานั้น ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการนิเทศจะต้องมีการประสานงานเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะการประสานงานเป็นวิธีการหรือขั้นตอนที่มีความจำเป็นที่ศึกษานิเทศก์อำเภออาจใช้อยู่เสมอ แต่อาจไม่เป็นรูปแบบเท่านั้น หากมีการนำการประสานงานเข้ามาเป็นขั้นตอนหนึ่งในการนิเทศการศึกษา ก็จะทำให้เกิดความคล่องตัว และเพิ่มประสิทธิภาพในการนิเทศมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 การปฏิบัติการนิเทศ นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ในขั้นตอนนี้มีข้อเสนอแนะให้ลดภาระงานธุรการของหน่วยศึกษานิเทศก์ และเพิ่มบุคลากรและงบประมาณ เพราะปัจจุบันศึกษานิเทศก์ไม่สามารถปฏิบัติการนิเทศได้ตามแผนหรือปฏิทินที่กำหนด ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า บางครั้งต้องอาศัยกระบวนการบริหารมาแก้ปัญหาในส่วนนี้

ขั้นที่ 7 การเสริมแรง การเสริมแรงโดยการให้ขวัญและกำลังใจแก่ผู้นิเทศ เป็นขั้นตอนหนึ่งที่ศึกษานิเทศก์อำเภอมีความเห็นว่ามีผลจำเป็นในการนิเทศการศึกษา สอดคล้องกับ กิตติมา ปริทัศน์ (2532 : 297) ที่กล่าวว่า

ขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญต่องานนิเทศการศึกษา เช่นเดียวกับ สวัสดิ์ อุทานันท์ (อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) ที่กล่าวว่าสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) เป็นขั้นของการเสริมกำลังใจของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ขั้นนี้อาจดำเนินการไปพร้อม ๆ กันกับที่ผู้นิเทศกำลังปฏิบัติงาน หรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้

การเสริมแรงจากผู้บริหารมีส่วนช่วยในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ศึกษานิเทศก์หรือผู้นิเทศให้มีความมั่นใจ และเกิดความภาคภูมิใจในผลงาน แต่จากที่ผ่านมาศึกษานิเทศก์อาจจะได้รับการเสริมแรงจากผู้บริหารน้อยมากหรืออาจไม่ได้รับเลย จากผลการวิจัยของ บุญเจือ ทองประหวั้น (2526 : 66) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์คือลักษณะงานรองลงมา คือความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้เข้าปรึกษาหารือหรือแสดงความคิดเห็นหรือการให้อิสระในการทำงาน ก็เป็นการเสริมแรงที่ดีอีกด้วย

ขั้นที่ 8 การประเมินผลและรายงานผล ในขั้นตอนนี้ศึกษานิเทศก์อำเภอได้เสนอแนะให้มีการรายงานผลทุกครั้งที่มีการนิเทศ และควรมีรูปแบบการรายงานที่ชัดเจนและเป็นสากล ซึ่งควรจะเป็นในรูปของเอกสาร

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การประเมินผลและการรายงานผลเท่าที่ปฏิบัติกันอยู่นั้น ยังไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน และบางครั้งก็ยังไม่มีการประเมินผลหรือรายงานผล

ขั้นที่ 9 การปรับปรุงและแก้ไข หลังจากที่มีการประเมินผลการนิเทศ การปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะวัตถุประสงค์ของการประเมินผลข้อหนึ่งคือ เพื่อปรับปรุงและแก้ไข ซึ่ง นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2527 : 200-203) ได้อธิบายว่า เป็นการหาข้อบกพร่อง เพื่อแก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป การปรับปรุงการนิเทศจะช่วยให้การนิเทศครั้งต่อไปไม่มีอุปสรรค และบรรลุเป้าหมายสูงสุด

จากรูปแบบการนิเทศการศึกษาที่ศึกษานิเทศก์อำเภอได้ให้
ข้อเสนอแนะมานั้น เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นจากปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน
นิเทศการศึกษาตามรูปแบบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
แล้วนำมาปรับปรุงเพิ่มเติม โดยอาศัยความรู้จากรูปแบบการนิเทศการศึกษาของ
นักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน และรูปแบบของการบริหารมาผสมกลมกลืนกัน โดย
อาศัยประสบการณ์จากการนิเทศมาเป็นตัวประสาน

รูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบ 9 ขั้นนี้ เป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยคิดว่า
สามารถแก้ปัญหาการปฏิบัติการนิเทศเท่าที่ผ่านมาได้เป็นอย่างดี ทั้งยังช่วยให้การ
นิเทศศึกษามุ่งบรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา
อย่างสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และสำหรับการ
ทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากการที่พบว่า ปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางในส่วนรวม
และในแต่ละด้านนั้น แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติยังไม่บรรลุเป้าหมายของการนิเทศศึกษา
อย่างสูงสุด เนื่องจากยังมีปัญหาในทุกขั้นตอนของการนิเทศการศึกษา สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรจะมีการปรับปรุงรูปแบบการนิเทศให้
สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้นิเทศ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติอาจจะมีการอบรมสัมมนาเพื่อหาแนวทางปรับปรุง ตลอดจน
ให้ความรู้แก่ศึกษานิเทศก์อย่างสม่ำเสมอ

1.2 จากการที่พบว่า ปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอที่แตกต่างกันในด้านวิถีทางการศึกษา ประสบการณ์ในการเป็นศึกษานิเทศก์ และขนาดของอำเภอไม่แตกต่างกันนั้น แสดงให้เห็นว่า วิถีทางการศึกษา ประสบการณ์ในการเป็นศึกษานิเทศก์ และขนาดของอำเภอที่ปฏิบัติงาน ไม่มีส่วนสัมพันธ์ต่อปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาแต่อย่างใด เนื่องจากมีปัญหาใกล้เคียงกันคือ อยู่ในระดับปานกลาง หากมีการแก้ไขหรือปรับปรุงรูปแบบการนิเทศการศึกษาแล้ว สามารถจะนำมาใช้กับศึกษานิเทศก์ได้ทุกคน และควรมีการยืดหยุ่นให้ศึกษานิเทศก์ได้มีโอกาสใช้รูปแบบต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมกับบุคลากร สถานที่ และเวลา เป็นต้น

1.3 ในการดำเนินการนิเทศการศึกษาทุกครั้ง ศึกษานิเทศก์ควรมีการศึกษาข้อมูล รายละเอียดให้ชัดเจน มีการวางแผนโดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ และเครื่องมือ จะต้องมีการทดลองและปรับปรุงก่อนนำไปใช้ บุคลากรทำการนิเทศ และงบประมาณต้องเพียงพอ ในขณะเดียวกันผู้บริหารต้องให้การเสริมแรงในด้านขวัญและกำลังใจ ตลอดจนมีการประเมินผลและรายงานผล เพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อการนิเทศครั้งต่อไป

1.4 ผู้วิจัยขอเสนอแนะรูปแบบของการนิเทศการศึกษารูปแบบใหม่ ซึ่งมี 9 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล
- 2) การวางแผนและกำหนดทางเลือก
- 3) การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ
- 4) การทดลองใช้สื่อและเครื่องมือ
- 5) การประสานงาน
- 6) การปฏิบัติการณ์เทศ
- 7) การเสริมแรง
- 8) การประเมินผลและรายงานผล
- 9) การปรับปรุงและแก้ไข

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การทำวิจัยเรื่องปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ได้มีการศึกษาอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ควรศึกษาปัญหาการทดลองใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบ 9 ชั้น ดังกล่าวนี้

2.2 ควรมีการวิจัยปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ในเขตการศึกษาอื่น

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษา ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น รูปแบบ PIDRE กับรูปแบบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.4 ควรจะมีการศึกษาวิจัยเพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลและเงื่อนไขอันสอดคล้องประสิทธิภาพการทำงานตามรูปแบบการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอ

2.5 ควรนำรูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบ 9 ชั้น ไปใช้ในการนิเทศการศึกษา ทดลอง และปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยอาศัยการวิจัยเชิงทดลอง